

Anna Laszczyk*

Kiedy wysoka cena stosowana przez przedsiębiorcę dominującego jest niesłuszna?

Analiza w świetle wyroku TSUE wydanego w trybie prejudycjalnym w sprawie AKAA/LAA z 14 września 2017 r.

Spis treści

- I. Wprowadzenie
- II. Stan faktyczny
 1. Postępowanie przed łotewskim organem ochrony konkurencji i krajowymi sądami
 2. Wyrok TSUE
 3. Opinia AG Wahla
- III. Komentarz

Streszczenie

W artykule krytycznie został przeanalizowany wyrok TSUE wydany w trybie prejudycjalnym TSUE dotyczący nadużywania pozycji dominującej przez łotewską organizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, polegającego na pobieraniu nadmiernie wygórowanych opłat za licencje na publiczne odtwarzanie utworów muzycznych. Pytania prejudycjalne skierowane do TSUE przez łotewski sąd najwyższy dotyczyły przede wszystkim sposobów ustalenia zawyżenia cen, poziomu zawyżenia świadczącego o nadużyciu oraz możliwości przedstawienia przez dominanta obiektywnego uzasadnienia.

TSUE potwierdził właściwość stosowania, innych niż kosztowa, metod oceny zawyżenia, w tym metod porównawczych. Wskazał, że porównanie cen powinno być przeprowadzone według jednorodnej podstawy w oparciu o obiektywne i weryfikowalne kryteria. Odnosząc się do poziomu zawyżenia cen, TSUE wyjaśnił, że by móc stwierdzić naruszenie, ceny muszą być znacząco wyższe (od ceny benchmarkowej) i utrzymywać się przez określony okres.

W ocenie autorki, wyrok TSUE nie jest wyczerpujący, co do praktycznych wytycznych dla oceny zawyżenia cen. Jednocześnie, TSUE umożliwia krajowym organom i sądom korzystanie z dużego zakresu swobody w rozstrzyganiu okoliczności konkretnej sprawy, co może być ocenione negatywnie. W tym zakresie więcej wskazówek zawiera opinia rzecznika generalnego Nilsa Wahla. Tym samym, pozytywnie należy ocenić podjętą przez niego próbę kompleksowego przedstawienia istotnych kryteriów dla stwierdzenia analizowanego nadużycia pozycji dominującej.

* Doktorantka na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, prawnik w departamencie prawa konkurencji w Linklaters C. Wiśniewski i Wspólnicy sp. k., ORCID: 0000-0003-4958-7773; e-mail: anialaszczyk@gmail.com. Opinie wyrażone w artykule są prywatnymi opiniami autorki.

Słowa kluczowe: nadużywanie pozycji dominującej; ceny nadmiernie wygórowane; wyrok w trybie prejudycjalnym; TSUE.

JEL: K21

I. Wprowadzenie

Wykazanie przez organy ochrony konkurencji nadużywania pozycji dominującej przez stosowanie cen niesłusznych (rozumianych tutaj jako nadmiernie wygórowane) stanowi jedno z trudniejszych, jak również kontrowersyjnych zagadnień prawa konkurencji. Trudności i kontrowersje te dotyczą kryteriów weryfikacji poziomu cen, który należy uznać za zawyżony do tego stopnia, iż jest on niesłuszny, a jego utrzymywanie przez dominanta negatywnie wpływa na konkurencję.

Orzeczenie TSUE wydane w trybie prejudycjalnym dotyczące sprawy *Autortiesību un komunicēšanās konsultāciju aģentūra/Latvijas Autoru apvienība* (dalej: AKKA/LAA), tj. łotewskiej organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (dalej: OZZP) przyczynia się do wyjaśnienia jedynie kilku wątpliwości w tym zakresie¹ TSUE odpowiadając na pytania prejudycjalne skoncentrował się głównie na specyficznych okolicznościach zawisłej sprawy. Tym samym, TSUE nie podjął się rozważań co do samej istoty naruszenia, nadal pozostawiając krajowym sądom i organom ochrony konkurencji szeroki zakres swobody oceny polityki cenowej dominantów.

Więcej praktycznych wskazówek zawiera natomiast opinia rzecznika generalnego Nilsa Wahla (dalej: AG Wahl). Stanowisko AG Wahla okazało się być do tego stopnia sugestywne, że brytyjski sąd – Competition Appeal Tribunal (dalej: CAT) – w istotnej części oparł na niej swoje orzeczenie uchylające decyzję organu ochrony konkurencji Competition Markets Authority (dalej: CMA) dotyczącą stosowania cen nadmiernie wygórowanych przez Pfizer i Flynn.²

W ramach omówienia sprawy AKKA/LAA opisany zostanie przedmiot postępowania przed łotewskim organem ochrony konkurencji i krajowymi sądami, wyrok TSUE, stanowisko AG Wahla. Omówienie zakończone zostanie krytycznymi uwagami autorki dotyczącymi rozstrzygnięcia sprawy.

II. Stan faktyczny

1. Postępowanie przed łotewskim organem ochrony konkurencji i krajowymi sądami

AKKA/LAA jest jedynym podmiotem na Łotwie uprawnionym do udzielania licencji na publiczne odtwarzanie utworów muzycznych, w odniesieniu do których zarządza prawami autorskimi. Pobierane przez tę OZZP opłaty są w przeważającej części przeznaczane na wynagrodzenia dla posiadaczy praw autorskich.

W 2013 roku łotewska rada ds. konkurencji (dalej: Rada) wydała decyzję stwierdzającą nadużycie przez łotewską OZZP – AKKA/LAA – pozycji dominującej polegające na stosowaniu nadmiernie wygórowanych opłat licencyjnych.

¹ Wyrok TSUE z 14 września 2017 r. w sprawie C-177/16 *Autortiesību un komunicēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība v. Konkurences padome*, ECLI:EU:C:2017:689.

² Wyrok CAT z 7 czerwca 2018 r. w połączonych sprawach 1275/1/12/17 *Flynn Pharma Ltd and Flynn Pharma (Holdings) Ltd v Competition and Markets Authority* i 1276/1/12/17 *Pfizer Inc. and Pfizer Limited v Competition and Markets Authority*.

Analizując czy doszło do naruszenia, Rada zastosowała metodę porównawczą, tj. porównała opłaty pobierane przez AKKA/LAA za odtwarzanie utworów muzycznych w lokalach handlowych i centrach usługowych z: (i) opłatami pobieranymi na Litwie i Estonii; (ii) opłatami pobieranymi przez OZZP w około 20 innych państwach członkowskich, przy uwzględnieniu wskaźnika siły nabywczej (dalej: wskaźnik PPP). Oba testy wykazały, że opłaty pobierane przez AKKA/LAA co do zasady są wyższe niż opłaty w krajach referencyjnych. W rezultacie Rada stwierdziła nadużycie pozycji dominującej i nałożyła karę w wysokości ok. 32 tysięcy euro, skalkulowaną w oparciu o obrót AKKA/LAA (tj. uwzględniając wynagrodzenie przekazywane posiadaczom praw autorskich).

AKKA/LAA odwołała się od decyzji do regionalnego sądu administracyjnego, wskazując na niejasne i niewłaściwe zastosowanie metody porównawczej (m.in. nieuzasadnione uznanie Estonii i Litwy za główne kraje referencyjne), a także nieprawidłowy sposób skalkulowania kary. Sąd stwierdził nieważność części decyzji i przychylił się do zarzutu AKKA/LAA co do nieuprawnionego uwzględnienia wynagrodzenia posiadaczy praw autorskich w obrocie OZZP na potrzeby skalkulowania kary. Zarzuty naruszenia przez Radę prawa materialnego nie zostały uwzględnione.

Od wyroku sądu skargę kasacyjną wniosła zarówno AKKA/LAA, jak i Rada. OZZP argumentowała, że uznanie Litwy i Estonii za państwa referencyjne nie było oparte na kryteriach gospodarcze, lecz o wspólności terytorialnej, historycznej i kulturowej. Ponadto, w ocenie AKKA/LAA, Rada nie sformułowała obiektywnych kryteriów umożliwiających zweryfikowanie zasadności porównania stawek stosowanych na Łotwie oraz Litwie i w Estonii.

Rada w swojej skardze kasacyjnej argumentowała, że sposób obliczenia przez nią kary jest zgodny z krajowym prawodawstwem, według którego przez pojęcie „obrotu” należy rozumieć wszystkie przychody z prowadzenia działalności gospodarczej.

Analizując sprawę, łotewski sąd najwyższy powziął wątpliwości co do stosowanej przez Radę metody ustalenia istnienia zawyżenia, jak również właściwego sposobu obliczenia kary. W tym kontekście, sąd ten zdecydował o zawieszeniu postępowania i skierowania do TSUE pytań prejudycjalnych dotyczących:

- 1) możliwości stosowania przepisów TFUE do praktyki rynkowej krajowego OZZP w sytuacji, w której ta OZZP pobiera także wynagrodzenia za utwory zagranicznych twórców (pytanie 1);
- 2) właściwości i wystarczalności testu ustalenia pojęcia „niesłusznych cen” polegającego na porównaniu opłat na danym rynku z opłatami na graniczących z nim rynkach (pytanie 2);
- 3) właściwości i wystarczalności testu ustalenia pojęcia niesłusznych cen polegającego na wykorzystaniu wskaźnika PPP (pytanie 3);
- 4) wyboru między porównywaniem opłat w odniesieniu do każdego odrębnego ich segmentu (tj. lokali handlowych i centrów usługowych o określonej powierzchni) ze średnim poziomem stawek cenowych (pytanie 4);
- 5) sytuacji, w której należy uznać, że różnica w stawkach cenowych jest znacząca, co przerzuca na przedsiębiorcę ciężar wykazania słuszności stosowania stawek cenowych (pytanie 5);
- 6) informacji, których należy oczekiwać od przedsiębiorcy w celu wykazania słusznego charakteru stawek cenowych w sytuacji, gdy koszt usług/produktów nie może zostać ustalony w sposób analogiczny, jak przy dobrach materialnych (pytanie 6);
- 7) wyłączenia z obrotu wynagrodzenia wypłaconego twórcom na potrzeby skalkulowania kary finansowej (pytanie 7).

2. Wyrok TSUE

Niniejsze rozważania skupiają się przede wszystkim na analizie pytań 2–6, pomijając pytanie 1, które można sprowadzić do ustalenia czy działanie AKKA/LAA mogło wpływać na wymianę handlową między państwami członkowskimi. Odwołując się do ustalonego orzecznictwa, TSUE wskazał, że zarządzanie przez AKKA/LAA prawami autorów zagranicznych jest wystarczającą okolicznością do stwierdzenia możliwości wpływania tej OZZP na wymianę handlową między państwami członkowskimi³.

Rozważając kryteria niezbędne dla ustalenia „niesłuszności” cen, TSUE łącznie analizował pytania 2–4 dotyczące wymogów w zakresie stosowania metody porównawczej. Punktem wyjścia dla swych rozważań TSUE czyni test „niesłuszności” cen wprowadzony wyrokiem w sprawie *United Brands*⁴. Zgodnie z tym wyrokiem, w pierwszej kolejności należy ustalić istnienie nadmiernej różnicy między ceną produktu/usługi a ceną benchmarkową (która może być skalkulowana m.in. w oparciu o koszty produktu/usługi). W dalszej kolejności należy zbadać czy ta różnica jest niesłuszna – w ujęciu bezwzględnym lub przez porównanie z produktami konkurencyjnymi.

Jednocześnie, TSUE zgadza się z poglądem, że ustalenie „niesłuszności” cen może też przebiegać przy wykorzystaniu innych metod, jak np. porównania cen produktów/usług w różnych państwach członkowskich⁵. Niemniej wybór referencyjnych państw członkowskich powinien przebiegać na podstawie **obiektywnych, adekwatnych i możliwych do zweryfikowania kryteriów**, jak np. przyzwyczajenia konsumenckie, PKB per capita, dziedzictwo kulturowe i historyczne⁶. Jednocześnie ocena znaczenia tych kryteriów w danej sprawie należy do krajowego sądu.

Weryfikacja wyników porównania może przebiegać przez rozszerzenie liczby krajów referencyjnych i porównanie opłat przy zastosowaniu jednorodnej podstawy, uwzględniającej wskaźnik PPP, gdy poziom życia w tych krajach jest różny⁷. Ponownie, to krajowy organ lub sąd powinien zweryfikować poprawność zastosowanej metody.

Podobne stanowisko przyjmuje TSUE odpowiadając na pytanie dotyczące rodzaju porównywanych opłat (tj. czy przedmiotem analizy powinna być opłata według segmentu licencjobiorcy czy średnia opłata). TSUE wskazuje, że nie ma jednej metody porównawczej i to sąd krajowy powinien określić jej ramy w konkretnej sprawie. Przykładowo, jeżeli istnieją przesłanki, by sądzić, że zawyżony charakter opłat dotyczy konkretnych segmentów licencjobiorców, to w analizie należy porównywać opłaty stosowane dla jednego lub kilku segmentów⁸.

Ustaliwszy możliwe sposoby zawyżenia cen, jak również wymagania co do poprawności ich stosowania, TSUE rozważył, jaki poziom zawyżenia może prowadzić do nadużycia oraz jak przedsiębiorca dominujący może bronić się przed zarzutami organu ochrony konkurencji.

Odnosząc się do poziomu zawyżenia cen pozwalających na stwierdzenie nadużycia, TSUE wyjaśnia, że ceny powinny być **znacząco wyższe**⁹. Niemniej, nie ma uniwersalnego progu, którego

³ Ibidem, pkt. 29–30.

⁴ Wyrok TSUE z 14 lutego 1978 r. w sprawie C-27/76 *United Brands Company and United Brands Continentaal BV v Commission of the European Communities*, ECLI:EU:C:1978:22, pkt 36.

⁵ Ibidem, pkt 37.

⁶ Ibidem, pkt. 41–42.

⁷ Ibidem, pkt 46.

⁸ Ibidem, pkt. 49–50.

⁹ Ibidem, pkt 53.

przekroczenie automatycznie pozwalałoby twierdzić, że ceny są znacząco wyższe. TSUE zauważyła również, że nadużyciem pozycji dominującej jest stosowanie „znacząco wyższych” cen w dłuższym okresie. Tymczasowość i sporadyczność zawyżenia cen nie powinna racjonalnie budzić wątpliwości na gruncie prawa konkurencji¹⁰.

W odniesieniu do ewentualnych argumentów, jakie mogłaby podnieść OZZP na uzasadnienie poziomu stosowanych stawek, TSUE wskazuje na obiektywne elementy, które mają wpływ na koszty zarządzania lub wynagrodzenie posiadaczy praw¹¹.

Rozważając sposób kalkulowania kary dla AKKA/LLA, TSUE sugeruje, że sąd krajowy powinien zweryfikować czy część opłat, odpowiadając wynagrodzeniu posiadaczy praw autorskich, stanowi składnik wartości usług świadczonych przez tę OZZP. Ponadto, TSUE wskazuje, że ocena powinna brać także pod uwagę konieczność zapewnienia skutecznego, proporcjonalnego i odstraszającego charakteru nałożonej sankcji¹².

Jak wynika z powyższego podsumowania, TSUE w wyroku skoncentrował się na okolicznościach danej sprawy i nie podjął się analizy cen nadmiernie wygórowanych w szerszym kontekście ogólnego testu stwierdzenia tego nadużycia. Ponadto, ocena wielu elementów testu zawyżenia pozostawiona została sądom krajowym przy uwzględnieniu okoliczności faktycznych danej sprawy.

Mając to na uwadze, zasadnym będzie bliższe przyjrzenie się opinii AG Wahla, który analizuje sprawę, odnosząc się do podstawowego konceptu nadużycia pozycji dominującej przez stosowanie cen nadmiernie wygórowanych. Analiza opinii AG Wahla skupi się na najistotniejszych rozważaniach, które nie znalazły odzwierciedlenia w treści wyroku.

3. Opinia AG Wahla

Punktem wyjścia do rozważań jest dla AG Wahla spostrzeżenie, że co do zasady organy ochrony konkurencji powinny być powściągliwe w interwencji w rzekomo zawyżone ceny stosowane przez przedsiębiorców dominujących¹³. Co do zasady bowiem konkurencyjne rynki, nieograniczone barierami wejścia, powinny dążyć do samoregulacji. Wysokie ceny powinny przyciągać nowych graczy rynkowych i zachęcać ich do wejścia na rynek. Tym samym stosowanie rzekomo zawyżonych cen może przyczynić się w dłuższym okresie do zintensyfikowania konkurencji. Jednocześnie, interwencja organów ochrony konkurencji jest uzasadniona na rynkach z wysokimi barierami wejścia lub np. monopolem prawnym.

Afirmując zaproponowaną w sprawie *United Brands* metodę kosztową, AG Wahl stwierdza jednak, że nie istnieje jedna metoda oceny zawyżenia pozwalająca na jednoznacznie określenie czy mogło dojść do naruszenia¹⁴. Dodatkowo, każda z potencjalnych metod jest niedoskonała, m.in. ze względu na jej nieadekwatność do okoliczności danej sprawy (np. trudno zastosować metodę kosztową do dóbr niematerialnych), niedostępność lub niepełność danych, różnice między różnymi rynkami geograficznymi w przypadku stosowania metody porównawczej¹⁵. Zidentyfikowane

¹⁰ Ibidem, pkt. 55–56.

¹¹ Ibidem, pkt 57.

¹² Ibidem, pkt. 67–68.

¹³ Opinia Rzecznika Generalnego Nilsa Wahla przedstawiona 6 kwietnia 2017 r. w sprawie C-177/16 ECLI:EU:C:2017:286, pkt. 2–3.

¹⁴ Ibidem, pkt 36.

¹⁵ Ibidem, pkt. 37–42.

niedoskonałości prowadzą AG Wahla do konkluzji, że organy ochrony konkurencji powinny stosować łącznie różne metody¹⁶. Niestety, ten postulat nie został wyartykułowany w orzeczeniu TSUE.

AG Wahl wskazuje również pomocniczo na dodatkowe kryteria, które mogłyby być brane pod uwagę dla oceny istnienia naruszenia. Obejmują one: (i) istnienie barier wejścia na rynek lub ekspansji; (ii) stopień regulacji rynku, w tym istnienie organu regulacyjnego; (iii) siłę negocjacyjną nabywców¹⁷.

W okolicznościach zawisłej sprawy, AG Wahl przedstawił pogląd, że metoda porównawcza opłat stosowanych na różnych rynkach geograficznych jest odpowiednia, niemniej sąd krajowy powinien ustalić czy takie porównanie zostało przeprowadzone w sposób prawidłowy i czy było wystarczające¹⁸. Także zastosowanie wskaźnika PPP w ocenie AG Wahla może być odpowiednie, natomiast wykazanie czy jest wystarczające wymaga uwzględnienia także innych czynników, które mogą wpływać na cenę produktu/ usługi¹⁹.

Odmienne niż TSUE, AG Wahl w odpowiedzi na pytanie o zasadność ustalania zawyżenia w odniesieniu do poszczególnych segmentów odwołuje się do definicji rynków właściwych. Jeżeli dany segment stanowi odrębny rynek właściwy, to zasadnym jest dokonanie porównania w tym segmencie²⁰.

W kontekście okoliczności, które mogą być przywołane przez przedsiębiorcę dominującego na uzasadnienie, AG Wahl wymienia przede wszystkim wysokość kosztów związanych z produkcją i wprowadzeniem do obrotu, a także specyficzne cechy danej usługi/produktu czyniące go szczególnie wartościowym dla klientów.²¹

Odnosnie do sposobu kalkulowania kary finansowej, zdaniem AG Wahla wynagrodzenie wypłacane posiadaczom praw autorskich powinno być uwzględnione. Przemawia za tym przede wszystkim okoliczność, że wynagrodzenia te stanowią element kosztu, jak również ich pominięcie mogłoby istotnie obniżyć poziom kary, a tym samym osłabić jej funkcje odstraszające²².

III. Komentarz

Przez lata Komisja Europejska, a także krajowe organy ochrony konkurencji były dość powściągliwe w stosowaniu przepisów prawa konkurencji dotyczących nadużywania pozycji dominującej przez stosowanie cen nadmiernie wygórowanych. Takie podejście należy uznać za uzasadnione. Co do zasady bowiem, wygórowanie cen, będące jednocześnie niesłuszne i tym samym stanowiące nadużycie, jest najbardziej prawdopodobne na rynkach, na których występują istotne bariery wejścia. Alternatywnie, taka sytuacja może wystąpić, gdy regulator sektorowy nie zainterweniował i doprowadził tym samym do niedoskonałości rynku. W pozostałych przypadkach, rynek powinien mieć możliwość samoregulacji.

Niemniej obserwacja aktywności organów ochrony konkurencji w ostatnich dwóch – trzech latach wskazuje na ich zwiększoną aktywność w zakresie weryfikacji ewentualnego niesłusznego

¹⁶ Ibidem, pkt 43.

¹⁷ Ibidem, pkt. 48–51.

¹⁸ Ibidem, pkt 81.

¹⁹ Ibidem, pkt 95.

²⁰ Ibidem, pkt 99.

²¹ Ibidem, pkt. 127–128.

²² Ibidem, pkt. 143–144.

wygórowania cen. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorców w sektorze farmaceutycznym, np. decyzja CMA dotycząca Pfizer i Flynn²³ (później uchylona przez CAT ze względu na niedostateczne wykazanie zawyżenia), postępowanie Komisji Europejskiej w sprawie stosowania przez Aspen Pharma nadmiernie wygórowanych cen leków na raka²⁴ czy też decyzja włoskiego organu ochrony konkurencji adresowana do Aspen²⁵.

Mając na uwadze wzrastające zainteresowanie organów ochrony konkurencji poziomem cen stosowanym przez przedsiębiorców dominujących, orzeczenie w sprawie *AKKA/LAA*, a w szczególności opinia AG Wahla słusznie zakreślają granice możliwej interwencji organów.

Jakkolwiek rozważania TSUE pozostawiają wiele wątpliwości co do sposobu stosowania testu wyrażonego w sprawie *United Brands*, to jednocześnie sprawa *AKKA/LAA* zawiera kilka oczekiwanych wyjaśnień. Przede wszystkim chodzi o: (i) potwierdzenie zasadności stosowania innych niż kosztowa metod oszacowania zawyżenia, (ii) stosowanie obiektywnych, adekwatnych i możliwych do zweryfikowania kryteriów przy wykorzystaniu metody porównawczej, w tym obowiązek uwzględniania wskaźnika PPP; (iii) możliwość stwierdzenia nadużycia, tylko gdy ceny są „znacząco wyższe” i utrzymują się przez pewien okres (tj. nie są tymczasowe lub sporadyczne).

Wyjaśnienia TSUE mogą być odczytane jako nakładające na organy ochrony konkurencji wysoki standard dowodu, którego spełnienie jest wymagane dla stwierdzenia analizowanego nadużycia. Jednakże nieostrość pojęć zastosowanych przez TSUE (jak np. „znacząco wyższe”, „pewien okres”) nadal pozostawia organom dużą swobodę oceny konkretnych przypadków. Jednocześnie, wątpliwości mogą też budzić wskazane przez TSUE przykłady kryteriów, które mają być obiektywne, adekwatne i możliwe do zweryfikowania. W ocenie autorki, elementy społeczno-kulturowe, jak np. dziedzictwo kulturowe i historyczne, mają raczej charakter subiektywny i nie są łatwo weryfikowalne.

Niezależnie od powyższych krytycznych uwag dotyczących nieostrości wytycznych przedstawionych przez TSUE, w ocenie autorki konieczność pozostawienia szczegółowej oceny krajowym sądom i organom nie jest bezpodstawna. Różnorodność stanów faktycznych i zróżnicowanie warunków ekonomicznych na poszczególnych rynkach i w poszczególnych krajach wymagają indywidualnej oceny poszczególnych spraw.

Wydaje się, że jednak stanowisko AG Wahla w bardziej kompleksowy sposób odpowiada na niejasności związane ze stosowaniem testu zaproponowanego w sprawie *United Brands*. Przede wszystkim pozytywnie należy ocenić postulat: (i) powściągliwej interwencji w politykę cenową przedsiębiorców dominujących, ograniczoną do rynków z dużymi barierami wejścia i niedoskonałościami rynku spowodowanymi błędami sektorowych regulatorów; (ii) stosowania wielu metod weryfikacji istnienia zawyżenia; (iii) uwzględniania dodatkowych kryteriów, jak np. siły nabywczej klientów; (iv) uznawania cen za „niesłuszne” tylko, gdy brak jest racjonalnego uzasadnienia ekonomicznego (poza zdolnością i gotowością wykorzystania siły rynkowej) dla stosowanej wysokiej ceny.

²³ Dec. CMA z 7 grudnia 2016 r. w sprawie CE/9742-13 *Pfizer/Flynn*.

²⁴ Por. notkę prasową informującą o wszczęciu postępowania. Pozyskano z: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-1323_en.htm.

²⁵ Dec. włoskiego organu ochrony konkurencji z 29 sierpnia 2016 r. w sprawie A-480 *Incremento Prezzo Farmaci Aspen*.